

УДК 338.242

Чуль О. М.

Луцький національний технічний університет

СИСТЕМА КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРИЙ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В РЕГІОНІ

В статті визначено суть креативних індустрій як основи формування регіональної креативної економіки. Виділено основні їх ознаки та на цій основі сформовано систему креативних індустрій. Значна увагу в роботі зосереджена на оцінці ролі креативних індустрій в рамках підвищення соціально-економічного розвитку регіонів.

Ключові слова: креативні індустрії, індустрії культурної спадщини, індустрії творчих послуг, індустрії традиційного мистецтва, індустрії інноваційно-креативних послуг.

Chul O.

THE SYSTEM OF CREATIVE INDUSTRIES AS A BASIS FOSTERING OF CREATIVE ECONOMY IN THE REGION

The article defines the essence of creative industries as a basis for the formation of the regional creative economy. The articles describe basic features of them and on this basis formed a system of creative industries. Much attention in article is focused on the evaluation of the role of creative industries in the framework of enhancing the socio-economic development.

Key words: creative industries, culture heritage industry, creative services industry, industry of traditional art, industry of innovation and creative services.

Чуль Е. М.

СИСТЕМА КРЕАТИВНЫХ ИНДУСТРИЙ КАК ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ КРЕАТИВНОЙ ЭКОНОМИКИ В РЕГИОНЕ

В статье определена сущность креативных индустрий как основы формирования региональной креативной экономики. Выделены основные их признаки и на этом основании сформировано систему креативных индустрий. Значительное

Чуль О. М.

внимание в работе сосредоточено на оценке роли креативных индустрий в рамках улучшения социально-экономического развития регионов.

Ключевые слова: креативные индустрии, индустрии культурного наследия, индустрии творческих услуг, индустрии традиционного искусства, индустрии инновационно-креативных услуг.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливим науковими та практичними завданнями. Конференцією ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) та Програмою розвитку ООН (ПРООН) у 2011 р. було проголошено, що креативні індустрії стають новою тенденцією світового економічного піднесення, відіграють ключову роль у стимулюванні регіонального розвитку, адже значно витриваліші до кризових явищ, ніж традиційні сфери виробництва [3]. Така роль креативним індустріям відведена зважаючи на позитивну динаміку показників міжнародної торгівлі креативними товарами та послугами. Крім того, керівники ПРООН наголошують, що активна підтримка розвитку креативних індустрій дозволить останнім стати лідерами по забезпеченню зайнятості, розвитку інновацій та торгівлі.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню особливостей та специфіки креативних індустрій присвячували свої праці Д. Тросбі, Дж. О'Коннор, Дж. Хартлі, Е. Зеленцова, Н. Гладких, І. Мацевіч. Як основу креативної економіки розглядають креативні індустрії такі науковці як Дж. Хокінс, Е. Пратт, Р. Флоріда, Т. Флемінг.

Визначенню практичної ролі креативних індустрій та їх впливу на підвищення соціально-економічного становища регіонів присвячували свої праці Ч. Лендрі, П. Лінднер, А. Скотт, П. Холл.

Спираючись на теоретичні розробки провідників розвитку креативної економіки, багатьма міжнародними установами та організаціями розроблено базові моделі розвитку креативних індустрій та окреслено основні параметри формування креативної економіки. Серед найвідоміших з них Модель Департаменту медіа, культури та спорту (UK DSMS model), Функціональна модель (Symbolictextsmodel), Модель концентричних кіл (Concentriccirclesmodel), Модель Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO copyrightmodel), Модель креативних індустрій інституту статистики ЮНЕСКО (UNESCO InstituteforStatistics). Кожна з розроблених моделей за основу ставить можливість використання творчого та

інтелектуального потенціалу і на цій основі формування креативних товарів та послуг, реалізації креативних проєктів.

Однак, в Україні, досі питання формування системи креативних індустрій залишається відкритим. Складність досліджень зумовлена відсутністю не тільки теоретико-методологічного обґрунтування ролі креативної економіки, а й практичних моделей її функціонування, відсутністю якісного нормативно-правового забезпечення креативного розвитку.

Цілі статті. Метою статті є визначення сутності, основних ознак та кола індустрій, які стають основою креативної економіки України.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Поняття «креативні індустрії» у світовій економічній літературі виникло як результат тісної взаємодії культури та ринку. Оцінка міжнародного досвіду формування системи індустрій креативної економіки показала, що останні розглядаються переважно як культурні, основа діяльності яких заснована на культурних надбаннях народу, культурній спадщині та традиціях. Саме тому в літературі часто зустрічаємо поняття «культурні індустрії». Одночасно не заперечуємо той факт, що індустріалізація усіх сфер економічного життя надає культурним індустріям нових характеристик, та виводить їх на якісно новий рівень розвитку.

Тому, вважаємо що виділення сектору креативних індустрій в якості основи креативної економіки пов'язано з тим, що значну роль їх формуванні має інтелектуальна власність, виражена у формі авторських прав, патентів, торгових знаків тощо, які є невід'ємним атрибутом креативної діяльності. Така думка пропагується і Департаментом культури, медіа та спорту Великобританії – чи не першої урядової організації, яка визнала роль креативних індустрій у забезпеченні соціально-економічного розвитку Великобританії.

Так, за визначенням Департаменту культури, медіа та спорту Великобританії креативні індустрії – «це діяльність, основою якої є індивідуальне творче начало, навик чи талант, і яка несе в собі потенціал створення доданої вартості та підвищення зайнятості шляхом продукування та використання інтелектуальної власності» [4].

Враховуючи специфіку українського господарства та виходячи з класифікації видів економічної діяльності, вважаємо за доцільне розглядати їх в дещо ширшому аспекті, що дозволить комплексно оцінити їх як основу креативної економіки та визначити вплив на регіональний розвиток. Вважаємо, що систему індустрій креативної економіки представляють не лише сфери діяльності засновані на культурних традиціях та надбаннях, а й високотехнологічні галузі, розвиток яких обумовлений стрімким поширенням інноваційних та комунікаційних технологій. Розвиток таких креативних індустрій стає важливою основою інноваційно-креативного та науково-технічного розвитку країни та регіонів зокрема. Створення системи розвитку та сприяння впровадження технологічних можливостей та новинок, разом із новітніми та креативними підходами до вирішення поставлених завдань, надає товарам креативної економіки особливих характеристик, формує імідж регіональних територіальних систем, які активно використовують такі технології, забезпечує конкурентоспроможність креативних товарів на міжнародному ринку.

Спираючись на міжнародний досвід класифікації креативних сфер виділимо основні характерні особливості індустрій, які дають їм право називатися креативними:

- культурна різноманітність;
- І нноваційність;
- підвищення ролі людського капіталу;
- використання інтелектуального капіталу як «первинного вкладу»;
- гнучкість в ухвалені рішень;
- індивідуальний підхід до створення креативних продуктів;
- висока наукомісткість виробництва;
- захист інтелектуальної власності;
- участь креативних товарів у міжнародній торгівлі;
- тісний взаємозв'язок мистецтва та бізнесу.

Тому креативні індустрії визначимо як сфери діяльності, в яких тісно пов'язуються мистецтво, культура, інновації та бізнес, та які засновані на використанні творчого потенціалу людини, та підсилені розвитком новітніх інформаційних та комунікаційних технологій. Виходячи з вищевикладеного, до складу креативних індустрій віднесемо сфери креативної діяльності, згруповані у 4 блоки: індустрії

культурної спадщини, індустрії традиційного мистецтва, індустрії творчих послуг, індустрії інноваційно-креативних послуг (табл. 1).

Таблиця 1

Система креативних індустрій *

Групи креативних індустрій	Сфери креативної економіки	Соціально-економічне значення для регіону
Індустрії культурної спадщини	Архітектурна спадщина	- формування ідентичності регіонів; - забезпечення доступності культурних благ; - збереження культурної самобутності; - посилення суспільної єдності; - розвиток туристичних потоків
	Музеї	
	Бібліотеки	
	Виставки, фестивалі, народні гуляння	
Індустрії традиційного мистецтва	Кінематографія	- забезпечення культурної різноманітності; - збереження та створення культурної спадщини; - формування і розвиток соціального капіталу; - формування іміджу регіону, країни
	Театральне мистецтво	
	Музична індустрія	
	Хореографія	
Індустрії творчих послуг	Теле-, радіомовлення	- активізація творчого потенціалу; - інформаційне забезпечення функціонування креативної економіки - формування сприятливого інвестиційного клімату регіону; - розвиток малого бізнесу
	Рекламна діяльність	
	Видавнича справа	
	Мода	
Індустрії інноваційно-креативних послуг	Дизайн	- модернізація всіх сфер економіки; - підвищення рівня та якості життя населення; - підвищення ефективності, наукомісткості та якості трудових ресурсів; - забезпечення конкурентоспроможності товарів
	Програмне забезпечення та Інтернет	
	Інноваційні розробки	
	Науково-дослідні розробки	

* складено автором

Індустрії культурної спадщини складають не тільки пам'ятки культури та історії, але й їх природне та територіальне середовище, унікальні історико-ландшафтні території. Культура – це уся цілісність способу життя народу, і тому вона має бути представлена усіма видами й жанрами, зокрема популярними.

Нематеріальна культурна спадщина, за визначенням Конвенції ЮНЕСКО про збереження нематеріальної культурної спадщини, означає звичаї, форми представлення і вираження, знання і навички, – а також пов'язані з ними інструменти, предмети, артефакти і культурні простори, – визнані співтовариствами, групами і, в окремих випадках особами в якості частини їх культурної спадщини [1]. Нематеріальна культурна спадщина передається від покоління до покоління, постійно відтворюється співтовариствами і групами залежно від середовища, що їх оточує, взаємодії з природою та формує у них почуття самобутності і спадкоємності, сприяючи тим самим повазі культурної різноманітності і творчості людини.

Формами прояву індустрій нематеріальної культурної спадщини виступають народні звичаї, традиції та гуляння, фестивалі, художні промисли та ремесла, що спрямовані на збереження самобутності народу та посилення їх взаємодії у всіх сферах життя. Розвиток цього сектору креативної економіки дає змогу створити привабливе середовище для реалізації творчого потенціалу нації, сформувати позитивний бренд території та забезпечити її розвиток.

Культурна спадщина, як матеріальна, так і нематеріальна, її складові, виступають ресурсом розвитку території, особливо у формуванні ідентичності регіонів, підтримці стабільності, а також збереженні культурної самобутності. Окрім цього важливою є її роль при формування соціального капіталу, підтримки зайнятості. Взаємодія різних соціальних груп у збереженні культурної спадщини посилює суспільну єдність. На базі культурної спадщини можна побудувати ефективну соціальну стратегію, направлену на ліквідацію бідності, створення нових креативних кластерів, розширення ринку культурних товарів та послуг, розвитку туризму та її матеріальної бази.

Індустрії традиційного мистецтва, зазвичай, тісно пов'язані з історією, соціальною динамікою, матеріальним виробництвом, економікою, політикою, торгівлею, потребами, цінностями і характером їх споживання, але виступають як відносно самостійна сфера духовного виробництва. Мистецькі індустрії такі як кінематограф, театральне мистецтво, музика, хореографія, фотографія тощо в своєму русі не просто відображають економічні умови та здійснювані факти, але й охоплюють приховані процеси, логіку історії, зародження й формування сил, що визначають розвиток

суспільства, та спрямовані на перебудову і якісні його зміни. Адже, у будь-яку епоху, будь-яке мистецтво – це своєрідний показник загального стану і загальної культури суспільства, невіддільне від процесів і змін у життєдіяльності людей, боротьби ідей та ідеологій.

Сферу індустрій творчих товарів та послуг представляють індустрії моди (у тому числі: дизайн одягу, взуття і аксесуарів), дизайн (дизайн меблів і інтер'єрів, предметів інтер'єру, архітектурні і проектні об'єднання і майстерні), музика (в тому числі музичні продюсерські, промоутерські і концертні компанії, концертні майданчики, агенти і агентства, звукозаписні студії і інші виробники і постачальники аудіо-продукції), телебачення, радіо (у тому числі телекомпанії, а також інші виробники і постачальники теле- і відео- продукції, радіостанції і інші виробники радіопрограм), видавничий бізнес і книготоргівля (у тому числі: видавництва, літературні журнали і альманахи, літературні агенти і агентства, книжкові магазини), ЗМІ (у тому числі газети, журнали, електронні ЗМІ, інформаційні ресурси в Internet), рекламні і PR агентства (у тому числі: виробництво зовнішньої реклами, реклами на телебаченні, радіо в друкованих ЗМІ, в Internet).

І хоча такі індустрії творчих послуг як реклама, дизайн, відеоігри, мультимедійні мистецтва, з'явилися відносно нещодавно, в Україні їх стрімкий розвиток помітний уже сьогодні. Вони власне є тією територією культури і творчості, яка створює все більшу кількість робочих місць і збільшує ВВП країн. У цьому контексті зміна економічних підходів до культури – це прагнення побачити і врахувати взаємозв'язок культурного сектора з іншими галузями економіки, у тому числі традиційними. Важливим підтримка таких індустрій стає і з тієї позиції, що за умови підвищення мобільності європейського життя існує загроза, що місцеві таланти мігруватимуть до країн, політичні, економічні, соціальні і законодавчі умови яких є більш сприятливими для творчості та інновації, реалізації креативних ідей та проектів.

Індустрії інноваційно-креативних послуг представляють собою сферу розробок, виробництва і реалізації конкурентоспроможних інновацій в широкому масштабі. Вони сприяють модернізації і розвитку всіх сфер економіки та всіх сфер суспільного життя, підвищують рівень та якість життя населення, сприяють росту ефективності, наукомісткості і якості трудових ресурсів, забезпечують конкурентоспроможність країни на міжнародній арені. Адже,

визначальним фактором структурних зрушень в економіці регіонів сьогодні стають радикальні інновації саме в сфері високих технологій. У міру поширення інновація вдосконалюється, стає ефективнішою, набуває раніше невідомих споживчих властивостей, що відкриває для неї нові сфери застосування, ринки, нових споживачів. Інноваційний фактор сьогодні – не просто нова техніка, а нова ідея, що сприяє створенню техніки та технологій

Успішне запровадження економічних важелів впливу на процес створення науково-технічної продукції як товару, на регіональному рівні повинно бути підготовлено належним чином, насамперед, організаційно. Такі намагання обумовлюють проведення з боку регіональних владних структур ґрунтового відбору та систематизації найважливіших для комплексного розвитку регіону науково-технічних проблем галузевого і міжгалузевого рівня, розробка яких має здійснюватись за рахунок формування спеціального фонду, створення якого обумовлюється і аргументується необхідністю соціального замовлення науці на проведення наукових досліджень, вигідних для розвитку та якісного оновлення продуктивних сил регіону [2].

Висновки. Взаємодія економіки та культури на всіх етапах розвитку дала змогу сформувати складні глобальні процеси, пов'язані з формуванням і розвитком креативних індустрій. Активне просування креативних товарів та підтримка розвитку креативних індустрій стануть універсальною моделлю розвитку українських регіонів та забезпечать якісно новий її рівень, відкриє для України нові унікальні можливості виходу на міжнародну арену, підвищення конкурентоспроможності та закріплення позицій у міжнародній торгівлі.

1. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=EN&pg=home>
2. Бубенко П. Т., Гусев В. А., Михайлова Г. О. Регіональна науково-технічна система: проблеми управління та визначення ефективності / П. Т. Бубенко, В. А. Гусев, Г. О. Михайлова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iee.org.ua/files/conf/conf_article24.pdf
3. UNCTAD, Creative Economy Report 2010 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unctad.org/en/docs/ditctab20103_en.pdf.
4. Офіційний сайт Департаменту медіа, культури і спорту Великобританії // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/organisations/departament-for-culture-media-sport>